

nerová, Tomáš Javůrek, that used the hacking potential of GANs to implement Czech database of visual works into the world database, for the Czech art to, virtually, influence the world art for a limited time range. This hack, resulting in a trans-medially portrayed exhibition, proved, that the human-machine assisted creativity can be as sexy as humans want it to be dressed (or undressed). Or, in the words of Alex Sudmann: “we typically value and admire those achievements of machines that we also value and admire related to humans” (2022, 275). The variability of the texts in this section proves that the topic of AI Curator is not a boom of 2022, but existed before, even beyond the mental projection and is extremely worthy of studying and get inspiration from, in whichever line the recipient is standing or moving. Trnková writes that the generated images are not the instances of the strongest visual experience but “the output of this technology as a whole produces a sensation of immanent familiarity, a *déjà vu* of Western culture. It makes it possible to make souvenirs out of images of the recent, digitalized, selective present” (348).

your face is random again

The Black Box Book is a publication suitable for authors from the digital, medial, technological, art, textual, audio, video field, for curators specializing in online and offline cultures, for researchers, philosophers, ethics, gallerists, museologists, designers, and for students of all these disciplines. I believe the editors and authors of this collective book of network(ed) care cut the strings that opened this box, whose inside walls form a black jewel of knowledge and experience that can shine on our voyage through virtual waters: not as sinkers, but as survivors in the mirrors of reality. Since, as UBERMORGEN wrote in their contribution: “Our reality is imagined, developed, fed, curated, and subsequently collectively hallucinated by all of us, humans, animals, and machines and the new networked organisms that are us!” (334)

ZUZANA HUSÁROVÁ

Academy of Fine Arts and Design
in Bratislava
Slovak Republic

<https://orcid.org/0000-0002-0022-3322>

& the poetic subtitles generated by a poetic
neural network LIZA GENNART

MAGDALENA GARBACIK-BALAKOWICZ: Filozofické souvislosti v literárním díle Sándora Máraiho [The philosophical context in the literary work of Sándor Márai]

Praha: Karolinum, 2022. 270 pp. ISBN 978-80-246-5034-0

DOI: <https://doi.org/10.31577/WLS.2023.15.4.14>

Monografie Magdaleny Garbacik-Balakowicz *Filozofické souvislosti v literárním díle Sándora Máraiho* se věnuje transtextuálním souvislostem mezi autorovou románovou tvorbou a filozofickými proudy jeho doby. Románopisec, dramatik a publicista Sándor Márai (1900–1989) patří k nejznámějším a nejprekládanějším maďarským autorům, přičemž mezinárodní objevení jeho díla nastalo teprve začátkem 90. let minulého století, se zpožděním několik desítek let po

jejich prvním vydání, až po autorově smrti. I když první překlady jeho děl vznikaly v zahraničí již koncem 30. let, autorovi stejnou popularitu nepřinesly. Máraiho česká recepce měla podobný průběh: v roce 1936 přeložil Arno Kraus jeho román *Cizí lidé* (Julius Albert, 1936), v roce 1942 následovalo české vydání románu *Host v Bolzanu* (Evropský literární klub, 1942) od téhož překladatele a román *Štěně* (Literární a umělecký klub, 1942) v překladu Viléma Peřiny. Do povědo-

mí české literární obce se však Márai dostal teprve v roce 2001 – podobně jako v mnoha jiných zemích – překladem románu *Svíce dohořívají* (Academia, 2001) Anny Valentové. Od té doby vycházely v češtině pravidelně jeho romány a deníky, které se setkaly s kladným kritickým ohlasem i literárněvědným zájmem. Máraiho literárním dílem se v českém prostředí zabývali Peter Rákos (již v 70. letech 20. století), Marta Pató a Evžen Gál, monografická práce o autorovi však dosud nevznikla. Kniha *Filozofické souvislosti v literárním díle Sándora Máraiho* tu tedy bezesporu zaplňuje jistou mezeru.

Zvolenou metodologií – filozofickým čtením Máraiho díla – může monografie významně přispět k řešení ambivalentního vztahu mezi Máraiho domácí a zahraniční recepcí. Západoevropský máraiovský kánon tvoří totiž právě ta díla, která byla maďarskou literární kritikou považována za méně povedena a z toho důvodu byla v domácím literárním prostředí odsunuta na okraj kánonu. Načrtnutá probelmaticčnost se týká románů, jako například *Svíce dohořívají*, *Odkaz Ester* anebo *Noc před rozvodem*. S otázkou, proč se při posuzování spisovatelova díla mohly od sebe tak ostře lišit hlediska maďarské a zahraniční literární kritiky, se zabývali i někteří Máraiho monografisti v Maďarsku (István Fried, János Szávai). Literární historik János Szávai při analýze Máraiho zahraničního úspěchu vyzdvihl propojenost díla s evropskou kulturní tradicí, která se krystalizuje kolem třech oblastí: křesťanství, dialogu se soudobou filozofií a dialogu s evropskou literaturou. Monografie Garbacik-Balakowicz prozkoumává právě jednu z těchto oblastí: analýzu románové tvorby Máraiho z hlediska jejího vztahu se soudobými proudy evropské filozofie. V maďarské máraiovské sekundární literatuře k tomuto tématu již existuje několik položek, vztahem Máraiho k stoicismu, k Oswaldu Spenglerovi, k filozofii Josého Ortegy y Gasseta a Friedricha Nietzscheho se zabývali také Huba Lőrinczy, Mariann Keczán, Mihály Szegedy-Maszák a László Rónay, jejich poznatky však nejsou uspořádány do ucelené filozofické analý-

zy zahrnující několik aspektů celé tvorby. Recenzovaná publikace se nevěnuje jenom vztahu ke zmíněným filozofickým proudům, ale také zviditelňuje, jak se klasické a současné filozofické myšlenky odrážejí v kompozici, postavách a literárním jazyce Máraiho fiktivních světů. K tomu slouží tříступňová analýza, rozpracována do třech kapitol, která z různých úhlů osvětluje souvislosti mezi literárními texty a filozofií a odhaluje komplexnost autorovy tvorby.

První kapitola svazku objasňuje pojmy aplikovaného metodologického přístupu. Především literární hermeneutika se stala rámcem, když díky své diskurzivní povaze umožnila filozofické čtení Máraiho literárních textů, a to nikoli jako striktně předepsaný metodologický přístup, ale jako postoj, který se usiluje o pochopení „světa“, „pravdy“, „druhého“ a „sebe sama“. Autorka se tu zabývá otázkami, jako jsou vazby mezi literaturou a poznáním, literaturou a filozofií. Vzájemné propojení literatury a filozofie dle jejího názoru nejlépe ilustruje tendence, že změna paradigmatu v jedné oblasti vede ke změně paradigmatu i v oblasti druhé, neboť jak filozofie, tak literatura se snaží přezkoumat a přeformulovat určité vnímání skutečnosti a s ním i sebeinterpretaci člověka; liší se pouze nutným vymezením svých metod. Když literatura prezentuje filozofické myšlenky, nepopisuje je jako abstraktní pojmy, ale realizuje je prostřednictvím jednání a charakteru konkrétních postav díla. Zejména román jako žánr, který představuje ucelený a uzavřený fikční svět, nabízí intepretace, které zviditelňují vztah mezi filozofií a literaturou.

Tím lze zdůvodnit i skutečnost, že v druhé kapitole monografie se autorka zabývá především Máraiho romány. Zkoumaný korpus analýzy tvoří 29 románů, které jsou podle tematických kritérií rozděleny do čtyř podskupin: 1) tzv. krizové romány; 2) románový cyklus *Dílo Garrenů*; 3) historické a pseudohistorické romány; 4) esejistické romány představující Máraiho autobiografii. Klíčem k interpretaci těchto románových světů jsou prvky Bergsonovy filozofie, stoicismu, myšlenky Platóna, filozofická vize Os-

walda Spenglera o zániku evropské kultury, filozofické koncepcí José Ortegy y Gasset a Friedricha Nietzscheho. Důsledné analýzy podávají komplexní obraz o Máraiho díle, přičemž se zviditelňují i autorovy myšlenkové a hodnotové postoje a také jeho propojenost s evropskými myšlenkovými proudy své doby.

Ve třetí kapitole se Garbacik-Balakowicz zabývá autobiografickou povahou Máraiho díla. V této kapitole autorka porovnává výsledky analýz románů s tématy jeho nefikčních textů, tj. jeho deníků a publicistiky. Zkoumání těchto dvou odlišných korpusů textů umožňuje nahlédnout do vývoje Máraiho vztahu k jednotlivým filozofickým směřům.

Z analýzy vyplývá, že Márai po celou dobu své literární tvorby vedl neustálý dialog s názory předních myslitelů své doby a právě prostřednictvím neustálé polemiky s jejich myšlenkami lze pochopit jeho ucelený světový názor, který se Garbacik-Balakowicz pokouší rekonstruovat ve čtvrté kapitole své knihy sestavením autorova slovníku pojmů ve smy-

slu praktické filozofie, phronēsis. Autorka zde definuje pojmy, které Márai sám vykládal, jako například spisovatel, literatura, člověk, společenství, individualita a osobnost, svoboda, kultura, tradice, cizina, civilizace, Evropa, humanismus, systém, národ, jazyk, vzdělání a naslouchání. Tento slovník také osvětluje spisovatelovo chápání literatury a jeho uvažování o roli spisovatele.

Zkoumání bohatosti a diferenciací filozofických souvislostí Máraiho textů není vedeno záměrem rekonstruovat „filozofický systém“ v literatuře, ale přivést autorovi čtenáře zpět k hledání odpovědí na základní otázky týkající se lidského života prostřednictvím četby a analýzy metaforických projevů filozofických myšlenek. Což je v interpretaci Magdaleny Garbacik-Balakowicz filozofický záměr par excellence.

SZILVIA SZARKA
HUN-REN RCH Institute
for Literary Studies
Maďarsko

<https://orcid.org/0009-0004-6160-5297>